

ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВИЙ

ВІСНИК.

В И Д А Є

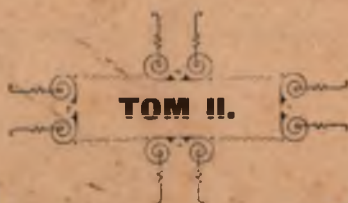
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА У ЛЬВОВІ.

РЕДАКЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ, ОСИП МАКОВЕЙ, ДР. ІВАН ФРАНКО.

Відповідає за редакцію: Михайло Грушевський.

1820

НБ ПНУС

629057

ВОЛОДИМИР ГЕРАСИМЕНЧУК

У ЛЬВОВІ, 1898.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка,
під зарядом К. Веднарського.

ФОТОГРАФІЇ З ЖИТЯ

Василя Стефанюка.

—

I. Засідане.*)

Радні поволи стягали ся до канцелярії. Кождий, заки входив до хати, висікав ся у сїнях, обтирав ніє полою від кожуха, а потім долонею ще доправляє. Отак кождий ішов межи люди. „Славайсе — На віки слава“ тай сїдав на лаві, що стояла довкола хати.

Радних була вже з половина, старші сидїли ближше до стола, а молодші трохи подальше. В кутї коло печі стояли сїнники один на другім, а коло них чорна бляшана банька. То був шпиталь. То як раз або два рази до року написав лікар письмо до громади, що того а того дня буде в селі, то вїйт кликав до себе поліціяна Тому:

— Уже, небоже, мусиш завтра прихарити**) канцелярїю, бо адї, прийшло письмо, що дохтор приїде. Обшуруєш трохи підлогу, посинцеш пієком, розкладеш сїнники по підлозі, понакриваєш їх лентухами, поналіваш тої смердячої води з баньки по кутах — тай очи заткаємо. Є припис, що шпиталь має бути на холеру тай має бути!

Отак поліцаї робив раз або два рази до року з канцелярії шпиталь. А як радні потім сходили ся на раду, то всі пчихали і казали: „Але бо паєкудно смердить!“ Ті,

*) В сих образках люде говорять покутеським диялектом; для читачів з російської України може дещо буде незрозуміле, але мусять пам'ятати, що всі диялекти мають однакове право там, де автор хоче подати реальний образок народнього життя. — *Ред.*

**) Обчистити.

що були у війську, говорили, що певно лікар робив „репарацію“ і обмертвлював, та від того так вертить у носі. А Павло Дзіньо то вже добре мав ся. Він все дрімав на раді. То як радні пчихали від сонуху*) шпитального, то все казали:

— Павло мнѣгкий на голову тай ми лиш пчихасмо, а він такі снить. Треба дохтореві сказати, аби нам не обмертвлював радних, бо рада буде до нічого.

Павло не боронив ся, лишень глядів перестрашеними очима на радних, а лице сго ставало ще чорнійше, як було. Сго поміркували в раді „намісць дурного“ — тай всі з него сьміяли ся.

Тепер радні сиділи на лаві тай балакали — поволи, лїново. Кождий сидів, як сму було лїнше і як навик. Іван Плавюк, що сидів коло самого стола і був найстарший, схилив ся на черево, склав руки як до молитви, всунув їх межі колїна тай плював, покурюючи люльку. Долоні, ніс і колїна сусїдували з собою. Отак він сидів та вновідав за ярмарок.

— Дайте ми покій з такими ярмарками, як теперішні! Жиди з панами цілий сьвіт займили. Хто продас — жид, а хто кунус — пан! А люде дес-не-дес, що грубшу яку штуку продают. Тельитко, коровку — то ще, ще, але волів вже мало.

— Та бо тісно стало! А кождий собі гадас: куплю тельитко, прикохаю, дес трохи половп запарю, гарбузів кину тай, уважнете, щос приросте на обкпдок.***) Тісні роки настали!

— Правда, шо тісні. Дес давно то, бувало, ксьондзи гійкали на нарід, аби не пив, аби не гайнував, а тепер, видите, нарід і не пє і не гайнує, а грейцїра рівно не виднт. Гет нарід припер си, а на великдень таки рідко котрий солонину має. Так тьижко, вам кажу, як з каміня за тот грейцїр!

— Вєсьо перевекєлювало си. Таже давно і сеї худоби не було видко. Тепер худоба сама перїста — тиролєка,

*) Сморду.

**) Домашні видатки.

а давно була сама біла. Я ще не такий дуже давний газда, а по жінці взывем такі білі воли як сніг, а роги мали такі, що в ворота не влізали си. То, бувало, так бігли як коні. А як їхавем до міста, том дзумбелав. Кажали, що то була венгерска худоба, як ніби за цу кажут, що тиролска. Тай тогди була тана худоба, де-де-де-е!

— Тано продавало си тай тано купувало си, але лінше було Адї, таже то не лиш худоба инакша настала, а сви-ні-ж давно такі були? Були, видите, усїякої масти і шереть по них довга і драганистї на ногах, а теперішні самі білі і гладкі. То як станеш на свинцікї торговици, то так ними усеїяно, як білим цвітом. Лиш Мадзурї*) помежи них з чере-вами похожают.

— То є відай усякий гатунок. А ніби люди всі одна-кі? Якоє бувем у Коломнї тай дивлю си — йде якоє таке як дїдько, Господи ні прости! Чорне лице гет цалком і руки. Гадаю собі: та цес аби де став у ночи на мостї, тай би кождому, що би переїздив, треба воду освітити. Та бо бігме! Якне жидок казав, що то такі люде є під сонцем.

— Та вже певне, що є усякий гатунок. Мій Васплє як був у Віїни при воську, та казав, що видїв такі свинї, що анї вух, анї рийки, анї ніг не видко, лиш такі тулуб.

— Є всього на сьвітї, а біди найбілше...

Бесїда станула, бо віят надїйшов.

— Та шо май чувати в містї, віте?

— Коби гроші, то в містї би добре. Вижу, пани лиш зайдут на ресторацию тай шют та поїдают що найдїшше і гроші мают. Коби хоть на тиждень перекинути си в пана! — говорив віят.

— Як у якого пана. Бо є такі, що на солomé шлют, а зубами обїскают си. Зверьхи камазелька, а сорочки нема. Лиш притулит на груди трїшки полотенца тай убрав си! А неедин такий голоден, шо би макух їв, — казав Проць, що давно у дворї служив.

— Та ще бувем у секретаря ізза тої толоки. Шос він мнї там беледїв**) тай каже, шо коби, каже, у вашім

*) Згїншкки, звичайно з західної Галичини, то на Покутю звуть їх Мазурами, хоч вони Русини. **) Балакав.

селі менше люде тих казетів на пошті спроважували. То, каже, ошуканство. Мужиків, каже, є шос дуже багато. То як лиш двадцята пайка дасть по левови за газету, тай си зробля тисячі тисяченні грошій за дурно, за пусто. Такий панок, каже, все сам понанисує, тумана пустит, замастит, загладит, а мужики дурні, каже, читают та аж облизуют си, шо панцке поле на люди перейде.

— А ви певне стояли та потакували? — питав молодий радний Петро Антонів.

— Ні, бравем си з ним за-барки за якогос там латюгу, шо туманит людий! Добре ксьондз із Грушевої казав, шо нарід дає си на підмову всяким кримінальникам, а потім, каже, прийде шо до чого, а вони ізнирли, а дурний нарід сидит по арештах. А тож мало попосочили та покалічили?! Я лиш не люблю, як мині хто під ніс підкидає. Ніби я громаду продав або зрадив? Ніби ихаю си у вібір? Вібираєте кого хочете, а я стою на боці.

— Ви би си ихали, але ми кричимо: ацю! Ви би ще й дітем ковбаси принесли до дому, — говорив Петро Антонів.

— Мовч, — закричав війт, — мовч, бо ты скажу закувати, ти шмаркачу! Та давїт си, газди, ци я з ним свинї пас?

— Ви мині носа не обтерали, а на мою бесїду можете так потакувати як секретареви.

Сварка починала вже ставати бійкою і старий Іван вмїшав ся в діло.

— Ты, небоже Петре, не будь угурний,^{*)} таже знаєш, шо молодий мусит старшому змовчати. Один чоловік такий, шо не боїт си нічо, таки нічо, а другий тай боїт си. Я сам, газди, все за громадov стоявем і стою, але, бігме, на ваш збір не пішовбих. Якос я з осени був у місті. Надибає мене злісний тай каже: ходїт на збір та хоть на старість подивите си, як мужики до купи еднают си. Кажу я ему: бігме бих не пішов! Воно добре, шо еднают си, бо як то приповідают, шо громада великий чоловік, але я не піду. Я, кажу, зріє і посивів, а ще в криминалі години не си-

^{*)} Упертий, неовірний.

дів. А тепер траба міні на старість нечести? Таже здає си ми, шоби кожда маленька дитина в селї показувала: адї, вуйко Іван та в арешті сидїли! Не піду, тай не піду! Мій Николай ходит, але я не піду.

Якось старий Іван сям та не тим тай улагодив сварку. Лиш гнів лишив ся однако.

— Але ми балакаємо та балакаємо, а ви, віте, не кажете, чого ви нас покликали? — питав ся Іван, аби сварка не обернула ся.

— Вже я вас не буду скликати, кобим добув своє тай плюю на уряд та най вам шхаркачі вітуют.

— Алé, алé, ви гадаєте, шо віта не найдемо, ми би з села на цілу околицу вітів настарчили, — не дарував Петро.

— Та шое старший брат має на радї казати — говорив війт.

Старший брат церковний Василь почав говорити.

— От не знаю, ци то в четвер ци в петницу та прибіг до мене писарчин парубок. Ой, каже, вуйку, я видїв, як стара Романиха знід церькови дошку несла. Пішов я на другий день під церькову тай якурат нема одної дошки. То ще з тих, шо від дзвінниці лишили си. Воно правда, шо то вже здрихлавїли ті дошки, але як то знід церькови рунтати? Тай, видите, така стара жінка тай кив'є тото, шо не до неї. Пішов я до ксьондза тай уповідаю, а ксьондз кажут, шо має си на раду дати знати, бо, кажут, як то церькову обкрадати! Я би, до пса, вже нічо не казав, якби воно моє, але церьковне та траба єго боронити — оскаржував Василь.

Всі радні мовчали, бо хто би то надїяв ся, шо стара Романиха та злодійка. Ніколи по селї не було за ню чутки, аби вона крада.

За хвилию увійшла Романиха. Стара, обдерта, з синїм лицем. Станула коло дверей тай почала борзо крізь плач говорити:

— Я, газдики, вкрала ту дошку, таки-м украла, аби-сте знали, як мене мій син на старість обсербує!*) Та я

*) З латинського *observare*, шанує.

в хаті не маю віхника солімки, аби хоть покурити! Я сижу на печі тай замерзаю. Цілому селови шию та нрйду тай пальці ми деревіют. Очи ми вже скаправіли. Та ще кілько я зашию, аби душу погодувати — нема фрейціря на топдивце. Та я своему синові всю свою крішку дала, лиш собі один кут лишила, а він навіть до мене раз на місяць не подивит си. Аби увійшов та: бісе ци чорте, шо ти дїеш! Ні тай ні!

— Але зпід церькови красти? Таже ваші гони, жінко, вже не довгі та памьтайте і на тот бік, аби сте шо принесли. Ви стара жінка, та я кажу, аби вас не замикати ані бити, лишень дасте лева на церькову тай йдїт собі з Богом, а більше аби я не чув за нїяку крадіжку, — судив вїт.

Романха кинула ся як опарена.

— Ой, віточку, та я вмру та не буду лева мати! де мнї лева, де, де, де?!

— Мус! — була відповідь.

Радні мовчали. Чули, що баба дуже бідусє і знали, що лева не має. Але вкрала, що правда, то правда, тай ще зпід церкви! Вже мали гадку сказати, аби потрошки давала, по шусці,*) по дві, як почав говорити Петро Антонів.

— Я би, люде, казав, аби таку бідну одову не карати. Церькова відай си не загрїє одовиним левом. Дес то вповідают, що давно церькви западали си і робило си на тім місци озеро безконешне. Як би таких кервавих левів одовинних набрати та покласти в скарбону церьковну, тай відай би жадна церькова не стримала слїз одовинних. Це відай би було не по правді. Та замість аби церькова бабі дала, та ще ме від неї брати того студеного лева? Я якоє був у баби за прядивом. Вхожу, а в хаті студенїще, як у газдівскї стайни. На онецку горить каганець такий, як зеренце пшениці, тай кілько всего вогню у хаті. Баба сидить та мне пальці як деревляні. Я би казав, газди, аби ви не казали єї платити того лева.

*) Шустка — з польського szóstka, стара монета 6 крайцарів конвенційних, а на нову валюту значила 10 кр.

Війт злісно поглянув на Петра. Радним як коли би камінь із серця спав. Всі одним голосом заговорили, що не треба бабиного лева. І старий Іван сказав: а най Бог сохрани! Ще казали прикликати сина бабиного і старий Іван взяв єго картати.

— Мой, мой, таже вона тебе на лані під корчем ховала та холоду шукала. Мой, таже вона тебе обпирала і облатувала і плакала, як ти до бранки йшов, а ти єї віхтика соломи не кинеш? Ёй, коби я був вітом, я би тебе на остатне вогниво скував! — проказував Іван.

II. З міста йдучи.

Перший:

— Лишень самого полотна зо пятьдесять звоїв по смерти лишило си. Такого богатиря пошукати. Хліб стояв від десять років немолочений — там були мастки! А кілька сума?! Таже небіщик: рік від року продавав пару волів за штириета левів. Де та сума, де ті мастки? Тай не знати, хто тими ірішми загрів си? — Прийшла смерть тай мус усе покидати!

— Бувало прийдемо до него колїдувати. Віколїдуєм шо віколїдуем, а він виходит із хати тай: проше, братя, до хати, най вам файно подькую за коледку. Входимо до хати, нообсажує за стів тай каже: приймати-мете як є, бо як би я не одинокий, то жінка би якоє прилагодила, а так най жінка з Богом спочиває на могилї, а ви вибачьліте. Тай сам нас приймав. Бувало понакладає такі хліби, як точила, та такі білі, як з фунтової мукки. А солонни як унесе, то така як додоня завгрубшки. Такої сегодни і в різничок не видко. Горівки вже кілько було, щоби вужі мали доста. То, бувало, пемо та їмо, а він просит як на весілю: пийте, братя, як не стане, то ще принесу, нанийте си у старого! То пемо та колїдуємо старому:

...Вудьже нам здоров пане Максиме в неділю,
В неділю рано дзелене вино сажене.
Вінчуем тебе счистым, здоровем в неділю,
В неділю рано дзелене вино сажене.
Чесний, велишний, а в Бога вдьбшнний в неділю....

— То як вже віколїдуємо, а він не порцію до нас тай слози обтирає. Як стара моя, каже, жила, то ви і єї колєдку колїдували, а тепер нема кому заколїдувати тай старому сорочки віпрати. Я, каже, не знаю, у котрий кут головов ударити, де си притулити? То, знаєте, аж нам слози станут в очах, як він зачне за свою одинокість уповідати. Так ми сидїли нераз добрих три годниї у Максима. Бувало вже зберем си, а він не пускає. Є, каже, в мене і їсти і пити, як якиме казав: і хлїб і до хлїба — та ще забавте си, бо безпешно, як умру, то в ці хатї не мете напивати си. Лиш мене, каже, припорпають, а мій Тимофій все пуетит — шо до цинтля.*) Я, каже, старий, аби брехати, а ви, молоді, мете жити та мете видїти. Тай, адї, так стало си, як небїщик віщував.

Другий:

— Якоє паламариха на сапаню вповїдала, шо він, небїщик, не любив до коршми заходити. Лиш, каже, раз або два рази в рік вперїзував черес, клав у „злодїйку“ петку тай гайда до коршми! Правда, шо не любив ходити до коршми, але вже як пішов, то сороки й ворони пили — пив хто не хотїв! А дес по опівночи вертав си до дому вже добре горівчиний. То, каже, усі сусїди знали, шо він їде до дому. Стане, бувало, на воротях у себе тай кричїт: на сироти, на бїдні запишу, а сму не дам, шо довкола мїзинного палца обмотати! Тай ішов собі на присну. Як був нений, то нїколи не входив до хати, ці зима, ці літо — все на присні спав. Тай уповїдають, шо якєс нечїсте приспїювало си до него та мордувало на приспї. Стогне, стогне, як худобина, тай сфатит си**) з приспї та довкола хати бїжит, бїжит та кричїт: рабївники, злодїї, шо мою працу розтыгасте!? Тай, бачу, хапав дручок та обгонив ціле господарство, як нес від якихос злодїїв. Диви си, а він знов на приспї дрїмас. Ого, вже за мїниту тай верещит, аж крїзь вуха промикає си: паршїку, а тож, мой, шо корову із колешнї***) вїводиш?! Та я тобі амїнь зроблю! Тай знов лїтав як несповна розуму по тоцї. То

*) Цинтель, з нїмецького Quintel — пята часть дута, изленька вага. **) Схопять ся. ***) Возівня.

казала паламариха, що так цілу ніч божу ним носило та мордувало. Спит на приспі та крізь сон гукає: аді, аді, вже ліцтуют, вже бют печытки, вже на бубень вікликают! Відай воно правда, що він ще із за-молоду купив собі щезника.*) Він і до худоби знав, таже корови у него по дійниці молока давали.

Третий:

— Якас незабавки, як Максим умер, та в мене хлопец заслаб. Гадаю собі: таже траба якогос ліку шукати! Умре, бідний сьвіте, тай ховай ни знати з чим тай у чім? Тай пішов-сми до нашої брехунки,**) до Каспянихи. Якурат вона надійшла, примовила хлопцеви тай, як то знаєте, пошта — сіла тай розповідає. Ходит по селі та все знає, що де діє си. Тай уповідає жінці, що, каже, тижнем перед смертев та був у мене Максим. Слухаю і я. Ще відай, каже, і на день не займало си, як прийшов. Вчула я, що хтос дверима риннув тай сфатила си, кажу, певне до родів. Дивлю си, а то старий Максим. Ти, бабо, дес каже єї небіщик, ще спши, а то вже днина. Ей, де, каже, днина! Сів він на лаві тай такий обмінений сидит, що аж. Ти, каже небіщик, якас брехунка та дай мнї розвезок на сон. Саме, каже, в опівночи приснило си мнї, що дес я віхожу з хати на двір, а то сполудня така чорна хмара, що аж сина краями! Гадаю собі: ото зараз упалит град, бадю, бадю, піде хліб у нівець! Тай пішов-ем до хати, вінїє кочергу тай лопату тай склав навхрест. Та лиш я склав навхрест, дивлю си, а то знід вугла вода просїкає си. Став я тай дивую си. Е, табо то знід другого, знід третього, ба й знід усіх нори пустили! Дес я збоаяв си. Глигнув-ем на тік, а там такі нори***) грають, як на сіножьхитах. Дес я побіг за рискалем, дес я спускаю ту воду в став, дес та вода снопи підмулює, колешні підмиває. Відкидаю дес снопи тай аж упрів-ем — тай пробудив-ем си. Ти якас, каже, брехунка, та розвежи мнї цес сон, що воно має бути з тими норами? Тай, каже Каспяниха, що я єму сказала, то сказала, але він у тиждень тай умер. Тота відьма помогла таке Максимови, як мому хлопцеви. Але кобих єї лише уздрів, тайбих пе-

*) Чорта. **) Знахорка. ***) Жерела.

ревалив як суку! І гроші взяла і горівку пила, а хлопец до трьох день тай на лаві!

Перший:

— Знак тому, що був віщун, бо все сповнило ся, як віщував. На єго подвірю якурат можут тепер норн грати! Анї хліба в оденках,*) анї худоби, все Тимофій поспродував. Пішло маєство як за водою.

Другий:

— Коли бо, видите, за життя він не злюбив сина тай слова доброго єму не сказав, а син як дірвав ся до мастку тай таке понаплітував, що ніхто тому кінца не найде. Банки, якіс векслі, жиди і всьика нужда. Пропадає на пни. Тай коби-сте знали, що Тимофій і не це, дин так му все з рук паде якоє. Бог знає...

Третій:

— Але ци-сте чули, яку Тимофій має патороч**) із жінков? Та, бачу, вже єї добиває. Дес ще з осени зїхала комісія з банку до него тай каже: або гроші або цускаєм маєток на вікликанє. Звертїв ся, звертїв ся, тай до жіночої пайки. Дурна жінка бери та підпиши ся у нотаруша та дай євій ґрунт продати. Ніби дістала якне тот вексіль, вповідать люде, але тепер єї тот вексіль боками лізе.

Перший:

— Ой правда, що дурна! Друга жінка, тай дітий нема... Та най би чоловікови яка примха стала ся тай шуруй, бабо, понід чужі плоти. Таже діти від першої зараз би нагнали. Тай шукай, бабо, права не знати де і з чим?

Другий:

— То вона, бачу, дала тот вексіль братови, а тепер приходит речинец платити тай дотискают. Та тепер там у хатї таке покаянїє, шоби птаха не сіла на хату. Як дізнав ся, що вексіль вже у місті, та як прилетїв з міста, то й конї не розпрїгав, але влетїв до хати та до жінки.

— А вексіль де? — каже.

— Ой, я дала братови.

— То в тебе брат чоловік, ци я? — Та, бачу, бив, бив, аж ребра поломив. Як учув, тай розум стратив.

*) Стіг. **) Гривню.

— Клади, каже, голову на поріг, най рубаю, ти підеш сиру землю їсти, я на шибеницу, а діти жидам воду носити!

А вона, бачу, молила та просила.

— Ой, каже, чоловіче, коби я з тобов мала хоть одну дитину, а найже тобі що стане си тай я піду попід чужі вугли кукати?

— Меш, каже, кукати, як глуха зазуля, заки тын у гріб не зажену. — Тай лягли отак спати, він з краю, а вона від стіни. Шо години, бачу, вставав та бив. Кажут, шо болото зробив з жінки. А рано вона хотіла втечи, але ймив та привезав та місив обцасами, як у глину. Най Бог боронит від такого!

Третій:

— Здурів чоловік тай решта! Таже він рано відвезав єї тай казав, аби файно вбрала си, бо підут на храм. Тай поволочив, кальвін, таку збиту на друге село. Але вновідали люде, шо на храму вона скинула кинтар,^{*)} а сорочка кєрвавівська! Обступили єї жінки та питали, шо то єї таке? А вона бідна в плач! Всі храмові іззирают си як на чудо. А Тимофій, бачу, встав ізза стола тай: жінко, каже, марш до дому! Та так вони нохрамували. Як вертали до дому, то лиш один Бог знає!

Перший:

— Гет люде падут у долину так, як би їх хто трутив у бульбону.**)

Другий:

— Таки небіщик Максим шос знав до себе. Адї, нори знорили і єго маєство і невістці нори по плечах проєїкают...

Третій:

— Таке знав, як і ми. А ніби так не пішли усї то-сподарства? лиш Максимовє? Адї, ваш тато ще мав їрунт і волн, а ви вже зарібний чоловік.

Другий:

— Та мав, але де тому кра-ай! Де, де, де-е!

Третій:

— От якос ми добили си до села. Рот ба сеї, ба тої — балу та балу, а ноги сараки йдут. А ви завтра де йдете?

*) Короткий козушок без рукавів. **) Вир.

Перший :

— Та до двора !

Другий :

— А я до того паршивого Срулика, бодай єго шлях*)
трафив. Ще від літа винен.

Третій :

— А я до ксьондза...

III. Вечірна година.

Не міг сісти, так єго щось гнало від стіни до стіни. Ходив та ходив по хаті. Обстанова хатна і кути замазували ся і пропадали в вечірнім сутінку, а в голові зарисовували ся давні образи щораз виразнійше.

— Отсе така хвиля, коли малі діти вибігають з хати на толоку і грають ся дуже весело, нервово. В таку пору дівчата не хочуть гонити товару до дому, бо кажуть, що як зоря вечірна на небо виходить, то голос по росі стелить ся, — і сьпівають, аби голос стедив ся. А в зимі то мами прядуть кужіль тай сьпівають свої дівочькі сьпіванки, але так сумно, як би банували за молодим віком. Діти сходять ся разом до купи і шепчуть на печи тай засипляють без вечері. Чудна якась вечірна година.

Ходив та гладив себе рукою по чолі, як би хотів усі свої думки замкнути у голові, аби не повилітали, бо щиро хотів їх перегадувати.

— Ба, не знати, що він діє? Такий був добрий товариш. Добре памятаю, як ми раз сиділи у него в садку. Відай тоді він говорив за ті білі хмарки. Біла хмарка, казав, з золотими берегами суне ся по небі та лишає поза собою білі ділії, а сама йде далі та сїє, сїє того цвіту по синім небі — тай за годину нема ні хмарки ні ділій. Лиш голубе небо морщить ся, як голубе море. Правда, він тоді чогось сумував.

Ходив, а очі єго ставали такі добрі, як у дитини.

— От, вже-ж забув кінець. Приходить ся вже мамині сьпіванки забувати! А ще до недавна тямив. Зараз. Я зай-

*) З німецького Schlag — удар.

мив з Марійкою вівці в поле, у сіножати. Марійка вишивала собі рукави, такі у фасольки. Фасольки вишивала на червоно, хвостики синьо, а межі поміж фасольками обкидала чорною волічкою. Я мусів завертати вівці, бо Марійка була старша. Але була одна білоголова вівця та така влазлива, що жадній сїянці не дарувала. Тай я скинув крайку і ми її спутали. Був спокій. Я бігав розперезаний понід верби та свистав та галасував на все поле. А потім Марійка мене закликала їсти. Їли ми хлїб і сир з листка...

Вже сидїв на мягкім кріслі і хлопячі спомини гонили его як сон на якісь цвїтісті поля, що цвїтів на них дуже багато і можна їх рвати, рвати.

— Потім прийшли до нас мама. Вертали ся з поля, бо їсти носили робітникам. Дали нам їсти молока і оглядали Марїїні рукави. Тай наказували Марїїці, аби ніколи не брала три нитці, лишень дві поза іглу, бо фасольки будуть череваті. А мені казали, аби не качати ся з гори, бо сорочку підру, або собі черево покалїчу. „Ти, парубче, не брикай, як кїнь по полю, розперезаний, але сиди собі коло Марїї та овець пильнуйте“. А я лежав собі коло мами та дупив ногами в траву, а мама казали: „Ти не годен ані годинки тихо посидїти?“ Тай тоді злетїв бузьок на млаку таки коло нас. Мама ймили мене, посадили на колїна тай почали сьпівати:

Ой, не коси, бузьку, сїна,
бо ся зросиш по колїна.
Та най тота чайка косить,
що на бакир шапку носить.

Збирав усї сили памяти, аби нагадати решту сьніванки і не міг. Очи посумнїли.

— Зараз, зараз. Мама пішли до дому, а я бігав до вечера за бузьком та присьнівував: „Ой не коси бузьку сїна...“

Розбігав ся як той хлопець, що хоче яр перескочити і над самим яром все стримує ся. Говорив голосно перші вірші сьніванки і не міг далї нагадати. Зітхнув і чорний обвід коло очий ще бїльше почорнів.

— Боже милїй, вже не годен я надточити тої нитки, що урвала ся! Вона вже тоді рвала ся, як менї мама мили

ноги і чисті онучки видирали з старої сорочки, а тато чобітки обтирали. Всі ми тоді плакали, бо мене пускали у світ на науку. І ходив я по тім світі і гнув ся, як лоза для кавалка хліба і чув на собі сотки гордих очий.

Махнув рукою, як би хотів відігнати ті горді очі.

— По довгих роках я поїхав до мами. Тата вже не було. Згорблена, стара, з костуром у руках сиділа на приєні та гріла ся на сонці. Не пізнала. А потім мене привитала. „Наша, синку, Марія вмерла. Я тобі не писала, абись не сумував. Та як умирала, то все за тебе допитувала. Ми її дурили, що ти надїдеш. А таки того дня, що вмерла, то казала, що коби тебе хоть крізь вікно, хоть через поріг узрла. Тай умерла“. Отак рвала ся та нитка...

Несвідомо говорив мамину сьпіванку: „Ой не коси, бузьку, сїна...“ — отак з десять разів повторив.

— Пішли ми з мамою на могилу. Ледви мама добила ся. „Адї, синку, отсе Марїїн гріб. Я вже насадила і рути і барвінку і хрест дала змалювати, але ще вишеньки не посадила, аж в осени посажу“. Сїли ми коло гробу і мама оповідала мені за біду Марїйчину. Чоловік злий, діти малі, біда в хаті. Вітер здував з вишень білий цвіт. Цвіт падав на гріб і на нас. Здавало ся, що той цвіт зростає ся з маминим білим волосем і що роса з цвіту спадала на мамине лице. А я нагадував собі, як ми з Марїйкою вівці пасли...

Горячі сльози впади на стіл і він встав і пішов до вікна. Було вже темно.

— А потім мама вмерла. Грїб мамин недалеко від Марїйного. Цвіт з маминої вишеньки падає на гріб Марїї, а з Марїїної на мамин гріб. Був я там раз. Сидїв меж тим гробами і нагадала ся мені мамина сьпіванка. Коли не знаю вже кінця. Посидїв я там тай пішов з могили. Лиш вишневий цвіт з гробів летїв за мною, як коли би тим цвітом сестра і мама просили, абим не йшов...

Ще довго ходив по хаті та несвідомо шентав:

Ой не коси, бузьку, сїна,

бо ся зросиш по колїна.

Та най тота чайка косить,

що на бакир шапку носить. — —